

Л. 6. 11 3378

ІВАН ФРАНКО

МОЙСЕЙ

С

Видавництво „ЧОРНОГОРА“

ІВАН ФРАНКО.

МОЙСЕЙ

ПОЕМА.

ЧЕТВЕРТЕ ВИДАННЄ З ПЕРЕДМОВОЮ.

КОЛОМІЯ 1930.

З друкарні М. Бойчука в Коломиї.

В Кабінет Франкознавства
Львівського державного університету
ім. Івана Франка
Музей Я. І.
3/5 1954

УЧБОВА
БІБЛІОТЕКА
ЛДУ
ім. Ів. Франк

Либ. № ~~3378~~

372410

ПЕРЕДМОВА ДО ДРУГОГО ВИДАННЯ.

Подаючи громаді наших читачів мою поему „Мойсей“ другим виданням, вважаю потрібним зазначити поперед усього, що се видання значно дешевше являється в тексті незмінним, з виїмком кількох дрібних поправок.

Тому, що моїй поемі пощастило на стільки, що вона стала предметом лектури учеників та інтерпретації вчителів у деяких українських гімназіях, а також предметом ближшої уваги деяких наших літературних критиків, варто зазначити факт, що ставлячи не раз питання про жерела сеї поеми, ніхто з тих українських інтелігентів не звернув уваги на властиві і самим змістом вказані її жерела, але майже кожний, як се покажу далі, шукав їх де інде, звичайно там, відки я не взяв нічого.

Моя поема основана майже вся на біблійних темах, отже що-ж природнійше для кожного критика, як шукати тих жерел у Біблії і порівняти їх із тим, що я зробив із них? Се як раз доси не прийшло на думку ні одному з критиків моєї поеми. Знак, що Біблія лежить далеко по закругом їх духових інтересів.

Основною темою поеми я зробив смерть

IV

Мойсея як пророка непризаного своїм народом. Ся тема в такій формі не біблійна, а моя власна, хоч і основана на біблійнім оповіданню. Із біблійних книг Старого Завіта про смерть Мойсея оповідає лиш одна книга так званого Пятикнижя, що по грецьки зветься Девтерономіон, а по церковно-славянськи Второзаконіє. В тій книзі первісне оповіданне про смерть Мойсея розірвано на дві часті: перша містить ся в розд. XXXII, зачало 48 – 52, а друга в розд. XXXIV, зач. 1—8. Ось се оповіданє в перекладі з критичного французького перекладу Едварда Райса*) на нашу мову. В гранчастих скобках подаю свої доповнення до тексту.

„Того самого дня Вічний промовив до Мойсея отсими словами: Вийди на гори Гарабім, на гору Небо, що [здіймається] над краєм проти Моава-Єрихона і позирає на край Канаан, який я даю на власність дітям Ізраїля, Ти вмреш на тій горі, на яку вийдеш, і будеш злучений зі своїми [предками], так як твій брат Агарон умер на горі Гор і злучився зі своїми [предками] за те, що ви були непослушні супроти мене перед синами Ізраїля над водами Маррібат-Кадеша в пустині Сін, за те,

(*Edouard Reuss, *L'histoire sainte et la loi* (Pentateuque et Josue). Tome second. Paris 1879 (La Bible, traduction nouvelle avec introductions et commentaires. Ancien Testament, troisième partie), ct. 353—4; 361—2.

що ви не вшанували мене посеред синів Ізраїля. Тому ти побачиш перед собою сей край, але не вийдеш до нього, до краю, який я даю синам Ізраїля“.

„Мойсей вийшов із рівнин Моава на гору Небо, на вершок Пізга, що дав вигляд на Єрихон, і Вічний показав йому весь край: Гілегад аж до Дана і всю (околицю) Нефталі, територію Ефраїма та Менаше й весь край Іуди аж до західнього моря, і південь і рівну околицю Єрихона (пальмового міста) аж до Согара. І Вічний мовив до нього. „Отсе край, задля якого я покляв ся Авраамови, Ісаакови та Якову мовлячи: Даю його вашому племені“. Я показую тобі його, але ти не вийдеш до нього“.

„І Мойсей слуга Вічного, вмер тут у краю Моава недалеко Бет-Пегора, і ніхто не знає про його гріб аж до сего дня. Мойсей прожив 120 літ до своєї смерти; його очи не слабли і сила не опустила його тіла. І сини Ізраїля оплакували Мойсея на рівнині Моава протягом 30 днів, і таким способом відбули по нім повну жалобу“.

Із сего оповідання бачимо, що Мойсей умер у неласці ізраїльського Бога, який перед смертю докорив йому тим, що він не вшанував його відповідно перед синами Ізраїля. В моїй поемі се діло поставлено зовсім инакше:

VI

смерть Мойсея на вершині гори в обличчю Бога мотивована тим, що його відіпхнув його власний народ, зневірений його 40-літнім проходом і сумним станом обіцяного краю, який треба було тяжкими зусиллями здобувати на численних дрібних канаанських племенах, і який надто, як се виказали новіші історичні відкриття, в ту пору, коло 1480 р. пер. Хр., був під протекцією єгипетських царів.

Речення біблійного оповідання про похорон Мойсея в оригінальній тексті не зовсім ясне, і пізніші жидівські коментатори доповняють його так, що Бог умертвив його своїми устами, цілуючи його, і що ангели поховали його тіло в невідомій місці, або по інших переказах перенесли на небо, де всно держиться ціле й незіпсоване так само, як тіло пророка Ілії. Я в своїй поемі полишив хвилю смерті Мойсея за поетичною заслоною.

Те, що сказано в поемі про Авірона й Датана як головних противників Мойсея серед Ізраїльського народу, ґрунтується на оповіданні книги Чисел розд. XVI, у якому однак пізніша редакція стягнула до купи два оповідання про події різних часів і різного характеру, а власне про бунт Левіта Кораха та його компанії проти Мойсея й Агарона, і про повстання Датана й Абірама з племені Рувима проти Мойсея. Подаю тут текст сего розділу в пе-

рекладі на нашу мову за Райсом (Historie is-
raélite II, ст. 219 – 221) кладучи в квадратіві скоб-
ки ті часті оповідання, що відносять ся до бун-
ту Кораха, а ті, що оповідають про Датана й
Абірама без скобок.

[„Корах, син Ісахара, сина Кегатового,
сина Левііного] узяв із собою Датана й Абіра-
ма, синів Еліяба, а також Она, сина Пелето-
вого, сих (остатніх) Реубенітів, [і вони пов-
стали проти Мойсея з 250 синами Ізраїля] го-
ловами громади, людьми визначними, яких
кликано до рад. Вони зібралися проти Мойсея
й [Агарона і сказали їм: „Досить того! Вся
громада свята, і Вічний серед неї. Чого ж ви
підносите себе висше громади Вічного?“ По-
чувши се Мойсей кинувся лицем на землю
і промовив до Кораха та його юрби ось які
слова: „Завтра Вічний скаже, хто належить
до нього і хто посвячений приносити йому
жертви, а кого він вибере, тому велить збли-
житися до себе. Зробіть ось що: візьміть ка-
дильниці, ти, Кораху, і все твоє товариство,
і завтра повкладайте в них огонь і кадило
перед Вічним. Кого вибере Вічний, той буде
посвячений йому. Досить сего, Левіти!“ А до
Кораха сказав Мойсей: „Слухайте Левіти! Чи
не досить вам, що Бог Ізраїля визначив вас
із решти громади і велів вам зближатися до
нього, приносити жертви в домі Вічного та

VIII

стояти на чолі громади для сеї служби? А ти і твої брати Левіти з тобою, яким Бог позволив зближатися до нього, жадав е ще бути жерцями? Значить, ти й усе твоє товариство хочете в спілці стати проти Вічного? Бо ж Агарон, проти якого ви змовилися, хто він такий?"]

„І Мойсей вислав покликати Датана й Абірама синів Еліяба але вони сказали: „Не підемо! Чи не досить, що ти вивів нас із краю, який опливав молоком і медом, аби морити нас у пустині? Чи хочеш іще зробитися паном над нами? Ти не лише не завів нас до краю пливучого молоком і медом, не дав нам батьківщини з полями та виноградниками, а ще й хочеш вибрати очі всіми народами? Не підемо (до тебе)!“ І Мойсей розсердився дуже і сказав до Вічного: „Не приймай їх жертви! Я ж не взяв від них ані одного осла і не зробив нікому з них ніякої шкоди“.

„[Мойсей сказав до Кораха: „Ти й твоя компанія ставтеся завтра перед Вічним, і стане також Агарон, і кождий із вас візьме кадильницю і вложить у неї кадило, і покладете свої кадильниці перед Вічним, ти й Агарон кождий свою, 250 кадильниць. І кождий візьме кадильницю і вложить до неї огонь і кадило, і поставте при вході до кивота завіта, так само, як Мойсей і Агарон.“ І коли Корах

зібрав проти них усю громаду при вході кивота, слава Вічного явилася перед усю громадою. І вічний промовив до Мойсея й Агарна сими словами: „Відділіться від тої компанії і я знівечу її у млі ока“. І вони кинулися лицями на землю і сказали: „О Б же, творче душі в кождім тілі! Коли один чоловік згрішив чи ж будеш сердитися на цілу громаду?“ Тоді Вічний громовив до Мойсея отсими словами: „Промов до громади і скажи їй: Відступіться всі від того місця, де стоїть Корах!“] 1)

І Мойсей пішов до Датана й Абірама в супроводі ватажків Ізраїля. І він промовив до громади отсі слова: „Віддаліться від наметів сих злих людей, і не доторкайтеся ні до чого, що належить до них, а то пропадете враз із ними за їх злочин“. І вони повідступили від домівки Датана й Абірама геть довкола, а Датан і Абірам поставали при вході своїх наметів зі своїми жінками, дітьми та внуками. Тоді сказав Мойсей: „Аби ви пізнали, що Бог післав мене сповнити все те, і що се не робиться мовою власною волею, отсі всі помруть так, як мруть усі люди, а коли їх доля не буде така, як доля спільна всім смертним, то не Бог вислав мене. Та коли Вічний зробить незвичайне чудо, і земля отворить свою паще-

1) Пізнійший редактор додає за сим словом і ще вовсім невідповідні тут назви Датана й Абірама.

Х

ку і проковтне їх самих і все, що належить до них, і вони живі вийдуть у Шеоль (гебрейська назва пекла), ви пізнаєте, що ті люди згордували Вічним“. І коли він докінчив ті слова, земля розступилася під ними, відкрила свою пащечку і проковтнула їх родини і всі особи, що належали до них, і все їх майно. І вони живцем пішли в Шеоль самі і все, що належало до них, і земля затворилася над ними і вони пр пали з посеред громади. І всі Ізраїльтани довкола них розбіглися при їх криках боячися, аби земля не пожерла їх. [А огонь кинений Вічним, пожер 250 людей, що принесли кадило“]

Як бачимо сей розділ містить у собі два оповідання, зліплені до купи методом перекладанця і зшиті, так сказати, білими нитками редакційних дописок. Одно й друге оповідання має на меті укріпити верховенство провідників уповажнених Богом, але коли в оповіданню про Датана й Абірама мова тільки про одного провідника Мойсея то в оповіданню про Кораха Левіти себ то каста духовних, бунтуються проти первосвященника Агарона, домагаючися зрівняння всіх Левітів із станом жерців. Коли перше оповідання має виразно політичний характер і бє на Мойсея як на провідника народу за те, що не додержав своєї обіцянки і не дав народови зе-

мельної власности, то друге оповідання, вложене очевидно в інтересі храмових жерців і для постраху Левітів, аби не домагалися рівного права з жерцями. Коли звернемо увагу на історичні відносини, серед яких могли повстати оба ті оповідання, то нам відразу стане ясним, що оповідання про Датана й Абірама мусіло повстати в часі племінної незалежності гебрейського племені, коли те племя, бідуючи в своїй новій вітчизні в боротьбі з Канаанітами з жалем могло ще споминати свій побут у Єгипті. Натомість друге оповідання веде нас у часи нового храму по поверті Гебреїв із вавилонської неволі, і то в досить пізні часи, коли перевага жерців над загальством Левітів не була ще так укріплена, як за часів Христа. Те, що я сказав у поемі про Датана й Авірона, ширше розвивав релігійний і політичний мотиви опозиції загально Ізраїльтян проти Мойсея.

Прочитуючи окремо текст кожного з тих оповідань можна завважити, що в оповіданні про Датана й Абірама нема початку, де мусіло бути сказано, з якої нагоди і яким способом проявився їх опозиційний рух проти Мойсея. З тексту оповідання довідуємося тільки, що Мойсей велів покликати їх, невідомо куди, правдоподібно на загальний збір старшин ізраїльського народу, а коли вони не захотіли

XII

прийти, він із старшинами сам пішов до їх наметів, і там божою силою доконав їх чудесного знищення. В своїй поемі, не вважаючи потрібним допускати чудесну катастрофу, я представив опозиційну акцію Датана й Авірона на зборах ізраїльського народу, і полишив діло їх покарання, пророковане їм Мойсеєм, елементарному вибухови народньої свідомости по смерті Мойсея.

Важну роль в моїй поемі відіграв демон Азазель, про якого в т. зв. Мойсеевій книзі Левітів, розд. XVI, зач. 5 – 10 міститься законна постанова, видана з того приводу, що два сини Агаронові померли наглою смертю ввійшовши до кивота завіта. Се було причиною законної постанови, що нікому не вільно було входити до намета, в яким стояв кивот завіта, крім одного первосвященника Агарона, тай то лише в певних означених випадках і в приписанім обрядовім одязі. Раз до року мав Агарон входити до намета в день покутний, „а від громади синів Ізраїлевих мав узяти два козли за відпущенне гріхів, і одного барана на цілопалення. Від себе-ж мав Агарон принести в жертву бика за відпущенне гріхів своїх і своєї родини. Що-ж до двох козлів, він мав узяти їх і поставити перед Вічним при вході до намета. Про них мав кинути жереб для рішення; один із них піде для Вічного, а

другий для Азазеля. Козла, якого жереб призначить на жертву для Вічного, він мав жертвувати вбиваючи його як жертвний приніс за прощення гріхів, а другого, призначеного жеребом для Азазеля, мав поставити живого перед Вічним, доповнити над ним обряду покути, а потім вигнати його в пустиню для Азазеля". (Ed. Reuss, op. cit. II. ст. 146—7). В перекладі Куліша сей уступ перекладено досить неясно і нема в нім назви Азазеля, пор. „Святе письмо Старого завіту. Мовою русько-українською. У Відні 1903“, ст. 114. Із наведеного тексту старозавітної книги видно виразно, що Азазель являється демоном противником Єгови, правдоподібно персоніфікацією пустині та її страховищ. Сама назва досить загадкова і давала привід до різних толковань, яких наслідком було те, що в деяких перекладах Біблії се ім'я зовсім не являється, заступлене більш або менше натягнуною інтерпретацією. (Пор. про се Dr. Albert Hauck, Realencyklopädie für protestantische Theologie und Kirche, Leipzig 1897, т II, ст. 321—2). В біблійнім оповіданню сам Бог показує Мойсеєви Палестину; у своїй поемі я приложив се до ролі Азазеля з наміром зазначити як найсильніше контраст між пророцькими обіцянками і тим, що дійсно ждало Гевреїв у Палестині. Сей контраст я вважав потрібним зміцнити не

XIV

тільки показом географічного положення та різноплеменности Палестини, але надто ще обявою про долю, яка чекала Гебреїв у тім краю. І се я поклав у ролю Аазеля як найсильнішу часть демонської покуси, що може захитати віру навіть найсильнішого характеру. Але не треба забувати, що ся роля Аазеля в моїй поемі являється тільки поетичним об'єктивованнем власної психологічної реакції, яка мус ла відбутися в душі пророка після того, як його відіпхнув його народ. Крайній вислов тої психологічної реакції, що з душі проробка виринається словами „Одурив нас Єгова!“ не був зовсім тріумфом демона спокусника, який у тій хвилі во сміхом відступав від Мойсея, але був тільки зазначенням межі людської віри та людської сили, до якої дійшовши Мойсей, почуває слова самого Бога, що розкривають йому далеко ширший кругозір від того, який міг розкрити йому Аазель, прояснюють йому високу мудрість Провидія, що кермує долею народів, і дають його душі й тілу остаточне заспокоєнне.

Для поетичного огляду географії Палестини, який дав я у XVII-ім розділі поеми, я покористувався деякими уступами вступної студії Едварда Райса до його огляду старозавітних писань про історію Ізраїля (op. cit. I, ст. 14—17), які подаю тут у перекладі на нашу мову:

„Край Канаана не має властивих природних границь окрім заходу, де його береги обливав Середземне море, і сходу, де його перерізує Йордан. Ся ріка, одинокий неперервний протік води, що має значінне для сего краю, перепливає по черзі через два озера і губиться в третім, відомім під назвою Мертвого моря. Від півночи земля Канаана обмежена двома рівнобіжними ланцюхами гір Ливана, з яких один тягнеться подовж її боку, а другий відмежовує її від великої арабської пустині. Долина обнята сими двома ланцюхами гір була в посіданню Ізраїльтян лише в деяких рідких моментах їх історії. З рештою їх осідки не переходили по за жерела Йордана. Відси аж до південної границі, се значить, до початку широкої пустині півострова Синайського, можна сказати, до лінії, яку можна потягти від південного кінця Мертвого моря до південно-східного кута Середземного моря, весь край між морським берегом і долиною Йордана творить височину, широку на 12 – 15 миль, а високу понад морський позем до 2 000 стіп, коли тим часом ріка та озера містяться від 600—1300 стіп понизше позему моря. Височина дуже нерівна, але не має ніде значнійших гір. На південь вона знижується терасами до пустині. На захід і в північній часті вона доходить аж до моря, але в пів-

XVI

денній частині вона обмежена рівниною, що розширюючися доходить аж до границь Єгипту і називається перешийком Суецом.

„У нутрі сего краю міститься тільки одна долина троха просторійша. Вона починається від гори Табора, недалеко того місця, де Йордан випливає з генезаретського озера, і кінчиться в затоці Акки і в підгір'ю гори Кармеля; вона має довжини 7 миль, а ширини 2—4. Сама височина через те ділиться природно на північну частину (гори племені Нефталі) і південну, далеко більшу (гори племен Ефраїма та Юди). Сі дві назви не значать природного розділу, а тільки різницю жильців. Країна взагалі слабо наводнена і дуже висушена від найдавніших часів, а частина її, особливо сумежна з Мертвим морем, не була ніколи нічим, хіба лихим пасовищем.

„По лівій боці Йордана здіймається подібна височина, називана в різних своїх частинах, ідучи від півночі на південь іменами Башад, Гілегад та Пізга. Ті околиці, що ніколи не стояли під панованням канаанських племен, були в значній частині завойовані ізраїльськими племенами ще перед тим, поки вони завоювали західну височину, але їх посідання тут завсігди було zagrożене чи то кочовими племенами пустині, чи то володарями Сирії. Сама конфігурація землі тут така, що лише

фактичне посідання, з рештою наражене на часті зміни, могло служити для означення границь. Нарешті сама долина Йордана між двома головними озерами широка на 2—4 милі, се одна з найменш управних частин краю. Спека тут страшенна тому, що долина глибоко вр'зана в землю між двома в'япняковими валами майже зовсім голими, а в найбільшій часті року численні потоки, що збігають із гір у часі дощової пори, висихають так, що навіть не можуть доплисти до Йордана.

„В часі здобуття краю Ізраїльтяни, здається“ творили конфедерацію дванадцяти племен. Се число 12 не треба вважати випадковим. Воно повторяється однаково майже у всіх інших зборищах семітських народів або племен, про які згадує книга Битія: у Едомлян, у Кананейців, у Арамейців та Кетурейців. У Ізраїльтян се число таке основне та твердо вкорінене в народню традицію, що заховалося навіть у таких часах, коли не мало жадної рації істновання і не відповідало нічому в національнім життю, бо племена по часті помішалися одні з одними, а по часті навіть пощезали зовсім. І навіть давнійше ніколи не доходило до правильної та постійної номенклятури; цифра лишалася, але реєстр племен змінявся не тільки що до порядку імен, але навіть що до самих імен

XVIII

„Додаймо нарешті, що ніколи не було навіть питання про рівність між 12 племенами. Вже легендарна традиція кладе натиск на різниці в гідности сконфедерованих, із яких одні займають упривілейоване, а інші більш або менше залежне становище. Найсильніше племя вибирало з поміж себе ватажка спільних походів, а се давало привід до ривалізаці, а далі до роздорів і до домашніх війн. Се нагадує суперечки старинних Греків за гегемонію, історію Спарти та Атен. Особливо два племена ривалізують між собою, племя Йосифа з племенем Юди. Кожде з них стоїть на чолі кількох інших підвладних племен, і вони борються за першенство зі змінним щастєм з успіхами та упадками. Вже в самім початку історії перше з тих племен держить керму національних справ, а бодай має претенсію до кермування ними, і для піддержання тої претенсії виступає навіть з оружжем у руках. Пізніше Юдець Давид на якійсь час запевняє першенство своєму племені, та вже по смерті його сина десять племен відриваються від Юдеїв, і повстає розрив, що тривав довгі століття, і якого сліди не затерлися в повні ще й до наших днів“.

Полишаю на боці притчу про терен, вложену в уста Мойсея в III розділі моєї поеми, бо не можу тепер знайти її оригінального тек-

ту. Вона міститься в одній із старозавітних книг, *) та я переробив її досить свobodно і додав до неї виклад (розд. IV.) на мою думку гідний Мойсея і відповідний до хвилі, в якій він оповідає дітям Ізраїля сю притчу.

В однім випадку я покористувався також грецькою мітольоґією, а власне в згадці про Оріона (розділ XVI). — Міт про Оріона зрештою не чужий також єгипетській та гебрейській традиції, а в переповідці грецького мітографа Аполльодора виглядає ось як: „Оріона вбила Артеміда на Дельосі. Його вважають велитнем сином землі (Гаї); Ферекид твердить, що він походить від Позейдона та Евріалії; принайменше Позейдон дав йому дар ходити по морю. Сей Оріон подружився з Сідою, яку одначе Гера вкинула до Ада за те, що вважала себе красшою від богині. Стративши першу жінку Оріон удався на острів Хіос, і попросив о руку Мерспи, дочки тамошнього князя Ойнопіона (Винопійця). Ойнопіон підпоїв його і коли він заснув, осліпив його і вкинув у море. Оріон не втонув у морі а пішов поверх води і зайшов до острова Лемноса до кузні Гефайста. Тут ухопив він одного челядника, посадив його собі на плечі і велів йому вести його до сходу сонця. Дійшовши до домівки Сонця він від його проміння відзискав свій зір, а

*) Книга Судив IX. 8—15.

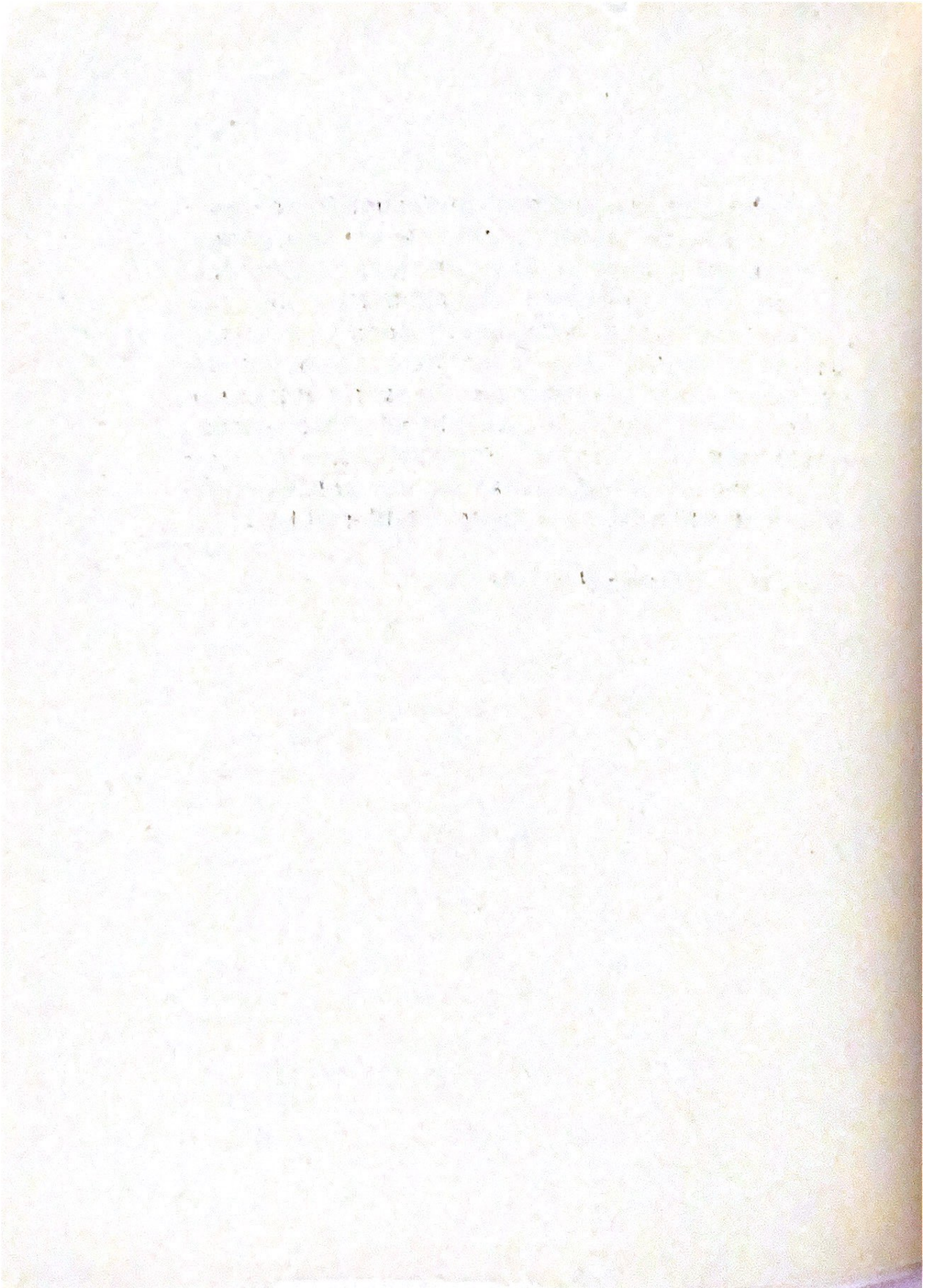
тоді поспішив знов до Хіуса, аби помститися на Ойнопіоні“*).

Отсе вважав я потрібним подати до прилюдної відомости при другім виданню мовї поеми, аби ошадити шановним критикам труду в вишукуванню її жерел та аналогій. Висловляю тут свою подяку тим критикам, що совісно занялися розбором та поясненнем мовї поеми, особливо дд. А. Крушельницькому та Я. Яремі. Перший із них у своїй книжці „Літературні характеристики українських письменників I. Іван Франко (поезія) Написав Антін Крушельницький. (Загальна Бібліотека, ч. 12—14) Коломия“, без означення року, присвятив „Мойсевви“ досить детальний розбір (ст. 220—242), не вдаючися в пошукування жерел. Натомість проф. Я. Ярема в своїй розвідці „Мойсей“, поема Івана Франка. Критична студія. — в Тернополи 1912 року“ зупинився спеціально на аналогії мого „Мойсея“ до поеми Юлія Словацького „Anhelli“, написаної біблійною прозою. Розуміється, поема Словацького була мені відома ще в моїх гімназіяльних часах у Дрогобичі, і бувши учеником сьмої чи осьмої кляси гімназіяльної кляси я написав про неї польською мовою досить прос-

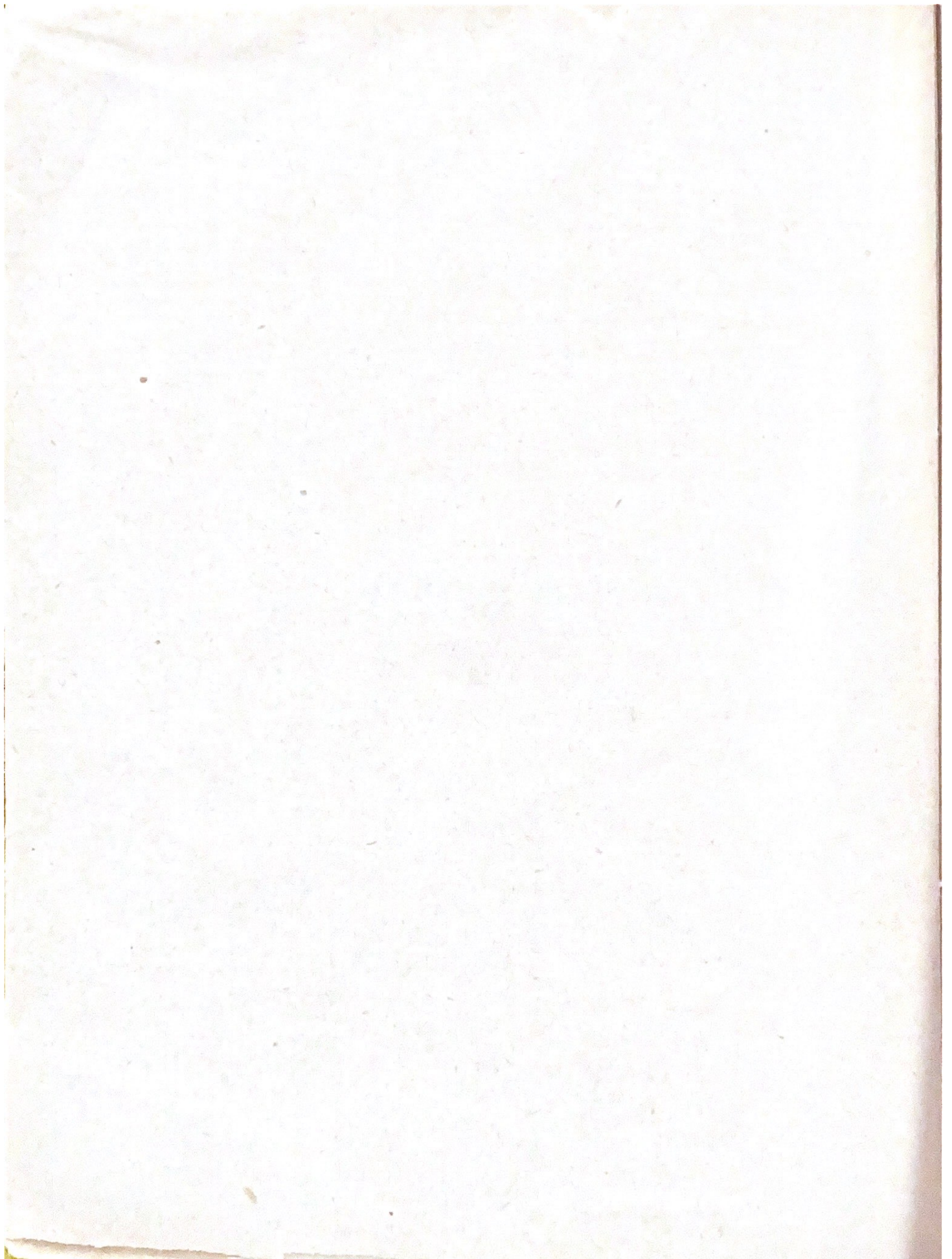
*) Apollodor's Mythologische Bibliothek, übersetzt von Christian Gottlob Moser. Erstes Bändchen. Stuttgart 1828, ст. 34—35.

тору розвідку для мого шкільного товариша Косїнського, який перенісшися з Дрогобича до Кракова попросив мене листовно написати для нього розбір поеми Словацького для тамошнього вчителя польської мови та літератури. Не знаю, що сталося з тою мовою розвідкою, та у всякім разі аналогія між мовою поемою і Словацького „Anhellі-m“ дуже далека, полишаючи вже на боці основну різницю настроїв, який у поемі Словацького меланхолійно песімістичний, а в мене totaliter aliter.

Писано д. 3—4 падолиста 1912.

М О Й С Е Й.

Народе мій, замучений, розбитий,
Мов паралітик той на роздорожу,
Людським привирством, ніби струпом вкритий!

Твоїм будущим душу я тривожу,
Від сорому, який нащадків пізних
Палити-ме, заснути я не можу.

Не вже тобі на таблицях залізних
Записано в сусідів бути гноем,
Тяглом у поїздах їх бистроїздних?

Не вже по вік уділом буде твоїм
Укрита злість, облудлива покірність
Усякому, хто зрадою й розбоем

Тебе скував і запряг на вірність?
Не вже тобі лиш не судилось діло,
Щоб виявило твоїх сил безмірність?

Не вже за дармо стільки серць горіло
До тебе найсвятішою любовю,
Тобі офіруючи душу й тіло?

За дармо край твій весь политий кровю
Твоїх борців? Йому вже не пишаться
У красоті, свободі і здоровю?

За дармо в слові твому іскряться
І сила й м'яккість, дотеп і потуга,
І все, чим може в гору дух піднятися?

За дармо в пісні твоїй леться туга
І сміх дзвінкий і жалощі кохання,
Надій і втіхи світляная смуга?

О, ні! Не самі сльози і зітхання
Тобі судились! Вірю в силу духа
І в день воскресний твого повстання.

О, як би хвилю вдать, що слова слуха,
І слово вдать, що в хвилю ту блаженну
Вздоровлює й огнем живущим буха!

О, як би пісню вдать палку, вітхненну,
Що міліони порива з собою,
Окрилює, веде на путь спасенну!

Як би !... Та нам, знесиленим журбою,
Роздертим сумнівами, битим сльозом, —
Не нам тебе провадити до бою!

Та прийде час, і ти огнистим видом
Засяєш у народів вольних колі,
Труснеш Кавказ, вперешся Бескидом,

Покотиш Чорним морем гомін волі,
І глянеш як хазяїн домовитий
По своїй хаті і по своїм полі.

Прийми ж сей спів, хоч тугою повитий,
Та повний віри; хоч гіркий, та вільний;
Твоїй будущині задаток слізми злитий,
Твойому генію мій скромний дар весільний

Д. 20. липня 1905.

I.

Сорок літ проблукавши Мойсей
По арабській пустині
Наблизився з народом своїм
О межу к Палестині.

Тут ще піски й червоні як ржа
Голі скелі Моава
Та за ними синіє Йордан
І діброви й мурава.

По моавських долинах марних
Ось Ізраїль кочув;
За ті голі верхи перейти
Він охоти не чув.

Під подертими шатрами спить
Кочовсько ледаче,
А воли та осли їх гривуть
Осети та бодяче.

Що чудовий обіцяний край,
Що смарагди й сафіри
Вже ось-ось за горою блистять, —
З них ніхто не йме віри.

Сорок літ говорив їм пророк
Так велично та гарно
Про обіцяну ту вітчину,
І все пусто та марно.

Сорок літ сафіровий Йордан
І долина перечудна
Їх манили й гонили, немов
Фата-моргана злудна.

І зневірився люд і сказав:
„Набрехали пророки!
У пустині нам жить і вмирать!
Чого ще ждять? І доки?“

І покинули ждять і бажать
І десь рвуться в простори,
Слать гонців і самим визирать
Поза ржавії гори.

День за днем по моавських ярах,
Поки спека діймає,
У дрантивих наметах, своїх
Весь Ізраель дримає.

Лиш жінки їх прядуть та печуть
В грани мясо козяче,
А воли та осли їх гризуть
Осети та бодяче.

Та дрібна дітвора по степу
Дивні іграшки зводить:
То воює, мурує міста,
То городи городить.

І не раз на-пів сонні батьки
Головами хитають.
„Де набрались вони тих забав?“ —
Самі в себе питають.

„Адже в нас не видали того,
Не чували в пустині!

Чи пророцькі слова перейшли
В кров і душу дитині?“

II

Лиш одні з поміж сеї юрби
У шатрі не дримає,
І на крилах думок і журби
Поза гори літає.

Се Мойсей, позабутий пророк,
Се дідусь слабосилий,
Що без роду, без стад і жінок
Сам стоїть край могили.

Все що мав у життю, він віддав
Для одної ідеї,
І горів і яснів і страждав
І трудився для неї.

Із неволі в Міцраїм свій люд
Вирвав він наче буря,
І на волю спровадив рабів
Із тіснин передмуря.

Як душа їх душі підіймавсь
Він тоді многі рази
До найвисших, піднебних висот
І вітхнення й екстази.

І на хвилях бурливих їх душ
У дні проби і міри
Попадав він із ним не раз
У безодню зневіри.

Та тепер його голос зомлів
І погасло вітхнінне,
І не слухає вже його слів
Молоде покоління.

Ті слова про обіцяний край
Для їх слуху се казка;
Мясо стад їх і масло і сир,
Се найвисшая ласка.

Що з Міцраїм батьки і діди
Піднялись до походу,
На їх погляд се дурість і гріх
І руїна народу.

Серед них Авірон і Даган
Верховедять сьогодні;
На пророцькі слова їх одвіг:
„Наші кози голодні!“

І на поклик його у поход:
„Наші коні не куті“.
На обіцянки слави й побід:
„Там войовники люті“.

На принади нової землі:
„Нам і тут не погано“
А на згадку про божий наказ:
„Замовчи ти, помано!“

Та коли загрозив їм пророк
Новим гнівом Єгови,
То йому наказав Авірон
Богохульні промови.

А на зборі Ізрайля синів,
Честь віддавши Ваалу,

Голосистий Датан перепер
Ось яку ухвалу:

„Хто пророка із себе вдає
І говорить без звязку,
І обіцює темній юрбі
Божий гнів або ласку, —

„Хто до бунту посміє нарід
Накликати, до зміни,
І манити за гори, на-стріть
Кінцевої руїни, —

„Той на пострах безумцям усім
Між отсим поколінням
Най опльований буде всіма
І побитий каміннем“.

III.

Вечеріло. Поменшала вже
Цілоденная спека;
Над горою край неба палав,
Мов пожежа далека.

Наче дощ золотий із небес
Полила прохолода;
Починається рух у шатрах
Кочового народа.

Звільна, плавно ступаючи йдуть
Кам'яними стежками
Чорноокі Гебрейки бичем
З глиняними збанками —

Із збанками на головах, ген
Під скалу до криниці,

А в руках їх мішки шкіряні,
Щоб дойти ягниці.

Старші діти по голім степу
Наче зайчики грають,
В перегони біжать і кричать,
Або з луків стріляють.

Де-де чути квилінне в шатра,
Або регіт дівочий ;
Там хтось пісню заводить сумну,
Наче степ у тьмі ночий.

Та ось старші, батьки та діди
Із наметів виходять,
І по горах, по голім степу
Скрізь очима поводять.

Чи не видно ворожих їздців
Де за жовтим туманом?
Чи не котить де південний біс
Пісковим гураганом?

Ні спокій! І розмови пішли
Ті звичайні, сусідські:
„Що раз менше в ягниць молока,
І ягнята ось-тіцькі!

„Навіть що, для ослиць не стає
Будякової паші!
Доведеться кудись кочувать
На пасовиска красші,

„Авірон радить край Мадіям,
А Датан іще далі.
А Мойсей? Той замовкне мабуть
По вчорашній ухвалі“.

А в тім в таборі гомін і рух,
Біганина і крики;
Із шатрів вибігає народ
І малий і великий.

Що таке? Чи то ворог іде?
Чи впав звір у тенета?
Ні, Мойсей! Глянь, Мойсей вихожа
Із свого намета.

Хоч літа його гнуть у каблук
Із турботами в парі,
То в очах його все щось горить.
Мов дві блискавки в хмарі.

Хоч волосе все біле як сніг
У старечій оздобі,
То стоять ще ті горді жмутки
Як два роги на лобі.

Він іде на широкий майдан,
Де намет заповіта
Простяга свої штири роги
В штири сторони світа.

В тім наметі є скриня важка,
Вся укована з міді,
В ній Єгови накази лежать,
Знаки волі й побіди.

Та давно вже не входить ніхто
До намета святого,
Його жах стереже день і ніч,
Мов собака порога.

Але камінь великий лежить
Край намета до сходу:

З того каменя звичай велить
Промовлять до народу.

На той камінь зіходить Мойсей —
І жахнулися люде.
Та не вже-ж волі всіх на докір
Він пророчити буде?

І прийдеться розбити, розтоптати,
Як гнилу колоду,
Кого наші батьки і діди
Звали батьком народу?

Ось між чільними вже Авірон
Червоніє з досади,
А середнім щось шепче Датан,
Лихий демон громади.

IV.

„Вчора ви, небожата мої,
Раду радили глупу;
Се хотів я сказати вам тепер
Замість першого вступу.

„Ухвалили печать наложити
На язик мій, на душу, —
То ж тепер вам усім в перекір
Говорити я мушу.

„Зрозумійте й затямте собі,
Ви, сліпців покоління,
Що як зглушите душу живу
Заговорить камінь.

„Вчора ви присяглися свій слух
Затикати на промови

Не мої, не тих глиняних уст,
А самого Єгови.

„Бережіться, а то він до вас
Заговорить по свому,
Заговорить страшніше сто раз,
Як в пустині рик грому.

..А від слів його гори дрожать
І земля подається,
Ваше серце як листе в огні
Зашкрумить і зоветься.

„Вчора ви прокляли всякий бунт —
І кляли його все,
Бо напроти тих глупих проклять
Ваше серце бунтує.

„Бо в те серце Єгова вложив,
Наче квас в прісне тісто,
Творчі сили, — ті гнатимуть вас
У призначене місто.

„Вчора ви уважали спокій
Найблаженнішим станом;
Та чи радився ум ваш при тім
З вашим Богом і Паном?

„Чи то він для спокою призвав
З міста Ур та в Гаррана
Авраама і племя його
На луги Канаана?

„Для спокою їх потім водив
По йорданським поділю?
Семилітнім їх голодом гнав
Аж над береги Нілю?

„Як би хотів вас в спокою держать,
 Наче трупа у крипті,
 То ви й доси як сірі воли
 Гнули б шиї в Єгипті.

„Тим то буду до вас говорить
 Не від себе, а владно,
 Щоб ви знали, що з Богом на прою
 Виступать непорадно.

„Бо Єгови натягнений лук
 І тятива напята,
 І наложена стрілка на ній —
 І то ви в стріла та.

„Як стріла вже намірена в ціль,
 Наострена до бою,
 Чи подоба стрілі говорити;
 „Я бажаю спокою?“

„А що вчора ви тут присягли
 На подобу жіноцтва
 Більш не слухать обітниць моїх,
 Ні погроз, ні пророцтва, —

„То навмисно про все те до вас
 Побалакати хочу:
 І обітницю дам, що прийде,
 Погрожу й попророчу.

„І ви мусите слухать, хоч влість.
 Вбе вам жало студене
 Рад я знать, чия перша рука
 Підійметься на мене!“

V.

„Зареклися ви слухати слів
Про Єговину ласку,
То ж мов дітям безумним я вам
Розповім одну казку,

„Як зійшлися колись дерева
На широкому роздолі.
„Обберімо собі короля
По своїй вольній волі.

„Щоб і захист нам з нього і честь,
І надія й підмога,
Щоб і пан наш він був і слуга,
І мета і дорога“.

„І сказали одні: Вибирать —
На одно всі ми звані.
Най царює над нами во вік
Отой кедр на Ливані.

„І згодили ся всі дерева,
Стали кедра багаті:
„Ти зійди з своїх гордих висот,
Йди до нас царювати“.

„І відмовив їм кедр і сказав:
„Ви чого забажали?
Щоб покинув я сам ради вас
Свої гори і скали?“

„Щоб покинув я сам ради вас
Блиски сонця й свободу,
Бувши вольним — пустився служити
Збиранині народу?“

Каб. фразеологизмів
№ 4. С. Франко. Туб. № 597

372410

„Ви корону мені принесли?
Що мені се за шана!
Я й без неї окраса землі
І корона Ливана“.

„І вернулися всі дерева,
Стали пальму благати:
„Ти між нами ростеш, нам рідня,
Йди до нас царювати“

„І сказала їм пальма: „Брати,
Що се вас закортіло?
Царювати й порядки робить.
Се мое хіба діло?“

„Щоб між вами порядки робить,
Чи-ж я кинути в силі
Свої цвіти пахущі та свій
Плід — солодкі дактилі?“

„Мало-б сонце даремно мій сок
Вигрівати що днини?
Мого плоду даремно шукать
Око звіря й людини?“

„Хай царює хто хоче у вас,
Я на троні не сяду,
Я волю всім давать свою тіль
І поживу й розраду“.

„І погнулися всі дерева
Під думками важкими,
Що не хоче ні пальма ні кедр
Царювати над ними.

„Ну-мо рожу благать! Та вона
Всьому світови гожа,

Без корони — цариця ростин,
Приподобниця божа.

„Нумо дуба благати! Та дуб
Мов хозяїн багатий,
Своїм гиллем, коріннем і пнем,
Жолудьми все занятий.

„Нум березу благать! Та вона
Панна в білому шовку
Розпуска свої коси буйні,
Тужно хилить головку.

„І сказав хтось неначе на жарт
Оте слово діточе:
„Ще хиба би терна нам просить,
Може терен захоче“.

„І підхопили всі дерева
Се устами одними,
І взялися просити терна,
Щоб царем був над ними.

„Мовив терен: „Се добре вам хтось
Підповів таку раду.
Я на вашім престолі як стій
Без вагання засяду.

„Я ні станом високий як кедр,
Ні як пальма вродливий,
І не буду як дуб самолюб,
Як береза тужливий.

„Здобуватиму поле для вас,
Хоч самому не треба,
І стелити ся буду в низу,
Виж буяйте до неба.

„Боронити-му вступу до вас
Спіжевими шпичками,
І скрашати му всі пустирі
Молочними квітками.

„І служити-му зайцю гніздом,
Пристановищем птаху,
Щоб росли ви все краще, а я
Буду гинуть на шляху“.

VI.

У глибокім мовчанню сю річ
Вухом ловлять Гебреї.
„Се вам казка,— промовив Мойсей,—
Ось вам виклад до неї.

„Дерева, се народи землі,
А король у їх колі —
Божий вибранець, син і слуга
Господевої волі.

„Як народи Бгова создав
Мов літорослі в пою,
Заглядав всім у душу й читав
З неї кожного долю.

Заглядав їм у душу, яка
Їх удача й причина,
І шукав, кого з них би собі
Обібрати за сина.

„І не взяв отих гордих, грімких,
Що бють в небо думками,
І підносять могутню п'яту
Над людськими карками.

„І не взяв богачів-дукачів,
Що всю землю пліндрують,
Людським злотом і потом собі
Домовини мурують.

„І не взяв красунів-джигунів,
Що на лірах брязкочуть,
І свій хист у мармурі, в піснях
Віковічнити хочуть.

„Згордував усю славу, весь блиск
І земне панування,
І всі пахощі штук і усе
Книжкове мудрування.

„І як терен посеред дерев
Непоказний на вроду
І не має він слави собі
Ані з цвіту, ні з плоду. —

„Так і вибраний Богом народ
Між народами вбогий;
Де пишнота і честь, там йому
За високі пороги.

„Між премудрими він не мудрець,
У війні не войовник,
У батьківщині свій він гість
І всесвітній кочовник.

„Та поклав йому в душу свій скарб
Серцевідець Єгова,
Що б він був мов світило у тьмі,
Мов скарбник його слова.

„На безмежну мандрівку життя
Дав йому за допомогу,

Заповіти й обіти свої,
Наче хліб на дорогу.

„Але заздрий Єгова наш Бог
І грізний і сердитий:
Те що він полюбив, най ніхто
Не посміє любити!

„То-ж на вибранця свого надів
Плащ своєї любови
Недоступний, колючий, немов
Колючки ті тернові.

„І зробив його острим, гризким,
Мов кропива жеруха,
Аби міг лише сам він вдихать
Аромат його духа.

„І посольство йому дав страшне
Під сімома печатьми,
Щоб в далеку будучину ніс,
Ненавиджений братами.

„Горе тому нездарі послу,
Що в ході задрімає,
Або божу зневаживши річ
Сам печать розломає!

„Вийме инший посольство страшне
Лінюхови в долоні,
Побіжить і осягне мету
І засяє в короні.

„Та щасливий посол, що свій лист
Донесе скоро й вірно.
Дасть вінець йому царський Господь
І прославить безмірно.

„О Ізраїлю, ти той посол
І будущий цар світа!
Чом не тямиш посольства свого
І Його заповіта?

„Твоє царство не в сеї землі,
Не мірська твоя слава!
Але горе, як звабить тебе
Світова забава.

„Замість статися сілю землі,
Станеш попелом підлим;
Замість всім з'єднать ласку, ти сам
Станеш ласки негідим.

„Замість світ слобонити від мук
І роздору і жаху,
Будеш ти мов розчавлений черв,
Що здихає на шляху“.

VII.

І з'їдливо сказав Авірон:
„Мосціпане Мойсею,
Страх загрів і напудив ти нас
Приповісткою сею!

„Між народами бути терном!
За сю ласку велику
Справді варто в Єгові твоїм
Признавати владуку.

„І послом його бути, се честь!
І в незнане будуще
Запечатані письма носить —
Се манить нас найдуще.

„Се як раз доля того осла,
Що завязані міхи
З хлібом носить, сам голод терпить
Для чужої потіхи.

„Ще Гебреї в ума не вийшли,
Долі ліпшої варті,
І осягнуть, як честь віддадуть
І Ваалу й Астарті.

„Най Єгова собі там гримить
На скалистім Синаю, —
Нам Ваал дасть богацтва і власть
У великому краю.

„Най Єгові колючі терни
Будуть любі та гожі,
Нас Астарті рука поведе
Поміж мірти і рожі.

„Наш уділ Сенаар та Гарран,
А наш шлях до востоку.
А на захід у твій Канаан
Не поступимо й кроку.

„Все те ясне, не варто про се
І балакати далі.
Та от що нам з тобою зробиць
По вчорашній ухвалі?

„Бить каміннем руїну стару?
Шкода заходу й труду.
Де чим може ще він послужить
Ізраїльському люду.

„Майстер він говорити казки,
Милянну пускати баньку,

То-ж приставмо його до дітей
За громадську няньку

Так сказав він, і регіт піднявсь,
А з тим реготом в парі
По народі йшов клекіт глухий,
Мов у' градовій хмарі.

Та спокійно відмовив Мойсей:
„Так і будь, Авіроне!
Що повиснути має колись,
Те і в морі не втоне.

„Канаана тобі не видать,
І не йти до востоку;
З сього місця ні в перід ні в зад
Ти не зробиш ні кроку“.

І мертвецька тиша залягла
На устах всього люда,
І жажнувсь Авірон і поблід
Слідіваючись чуда.

Але чуда нема! Авірон
В сміх! А з сміхом тим в парі
По народі йшов клекіт глухий,
Як у' градовій хмарі.

VIII.

І піднявся завзятий Датан:
„Дармо грозиш, пророчиш!
Ось як я тобі правду скажу,
Може й слухать не схочеш.

„Признавайсь: не на теє ти вчивсь
У Єгипетській школі,
Що б доріши кайдани кувать
Нашій честі і волі?

„Признавайсь: не на теє ти ходив
У єгипетську раду,
Щоб з мудрцями й жерцями кувать
На Ізраїля зраду?

„Признавайся: було там у них
Віщування старинне,
Що від дуба й дванацяти гиль
Власть Єгипта загине?

„Знали всі, Фараон і жерці,
Що той дуб і ті гилі,
Се Ізраїля дванацять колін
Розбуялих на Нілі.

„І жахались, що мимо всіх праць
І знущань і катовань
Той Ізраїль росте та росте,
Як на Нілева повинь.

„Знали всі: як в гебрейській сім'ї
Родить первенця мати,
То в єгипетській мусить в той день
Первородне вмирати.

„Та не знав ніхто ради на се,
Не придумав підмоги,
Тільки ти, перекинчик, упав
Фараону під ноги,

„І сказав: „Ти поволь їх мені
Повести у пустиню,

Я знеслю і висушу їх
І покірними вчиню“.

І додержав ти слова, повів
Нас мов глупу отару,
Фараону на втіху в піски,
Нам на горе і кару.

Скільки люда в пустині лягло!
Ті піски і ті скали
Сотням тисяч Ізраїля синів
Домовиною стали!

„А тепер, коли в наших ватаг
Тільки жмінка лишилась
І Ізраїля сила грізна
По пісках розгубилась,

„Коли дух наш хоробрий упав
Мов нелітна дитина,
І завзяте помякло в душі
Наче мокра я а глина, —

„Ти ведеш нас у сей Канаан,
Мов до вовчої ями.
Адже зверхником тут Фараон
Над усіми князями!

„Се ж безумство тиснутися нам
Самохітно до пастки!
Чи нам тут воювать Єгиптян,
Чи просити їх ласки?“

„О Датане — промовив Мойсей, —
Не журися, мій сину!
Канаана тобі не видать.
Не гнуть гордую спину.

„Ще одно повідаю тобі,
Небораче Датане:
При смерті тобі й пяди землі
Під ногами не стане“.

„Гей, Гебреї! — Датан закричав —
Ви-ж клялися Ваалу!
Чи-ж забули так скоро свою
Учорашню ухвалу?“

„За камінне! Він кпить собі з нас,
Так як кпив разів много.
Най загине він краще один,
Як ми всі через нього!“

„Най загине!“ — кругом загуло.
„І ось тут йому й амінь!“
Тільки диво, ні одна рука
Не сягнула по камінь.

І Датан зміркувався як стій.
„Забирайся в тій хвили!
Щоб ми кровю твоєю під ніч
Своїх рук не сквернили!“

І юрба мов шалена ревла:
„Забирайся ще нині!“
І лунав її рев, мов крутіж —
Гураган по долині.

IX.

Але ось підняв голос Мойсей
У розпалі гнівному,
Покотились слова по степу
Наче розкоти грому.

„Горе вам, нетямучі раби
 На гордиві кѳтурні!
 Бо ведуть вас неначе сліпих
 Ошуканці і дурні.

„Горе вам, бунтівничі уми!
 Від Єгипту почавши
 Проти власного свого добра
 Ви бунтуєтесь завше.

„Горе вам, непокірні, палкі,
 Загорілі й уперті,
 Тим упором мов клином самі
 У нутрі ви роздерті.

„Як кропива ви руку жжете,
 Що мов цвіт вас плекає;
 Як бугай бодете пастуха,
 Що вам паші шукає.

„Горе вам, що зробив вас Господь
 Всього людства багаттем,
 Бо найвисший сей дар буде ще
 Вам найтяжшим прокляттем!

„Бо коли вас осяє Господь
 Ласки свої прсміннем,
 Ви послів і пророків його
 Псбете все каміннем.

„Кожду-ж крапельку крови тих слуг
 І чад своїх найкрасших
 Буде мстити Єгова на вас
 І на правнуках ваших.

„Буде бити і мучити вас,
 Аж заплачете з болю,

І присягнете в горю чинить
Його праведну волю.

„Та як кара жорстока мине,
Знову карк ваш затвердне,
Черга злочинів, кар і жалю
Знов свій закрут оберне.

„Горе вам, бо століття цілі
Жити-мете в тій школі,
Поки навчитесь плавно читать
Книгу божої волі!

„Бачу образ ваш: в лісі пастух
З бука чиру надерши,
У воді мочить, сушить, потім
Бе й толочить найперше,

„Поки губка та змякне як пух
І візьметься в ній сила
З під удару підхопити в мить
Яру іскру з кресила.

„Ти, Ізраїлю, чир той! Тебе
Так товкти-ме Єгова,
Поки змякнеш на губку й спіймеш
Іскру божого слова.

„Ти підеш до своєї мети,
Як бидля в плуг нераде. .
Горе тим, що Єгови кулак
На карки їх упаде!

„Ти далеко в минуле глядиш
І в будучі дороги,
Та на близькі терни та пеньки
Все збивати-меш ноги

„Наче кінь той здичілий летиш
 У безодню з розгону,
 І колись за ярмо ще свою
 Проміняєш корону.

„Стережись, щоб обітниць своїх
 Не відкликав Єгова,
 Щоб за впертість на тобі одним
 Не зламав свого слова!

„І щоб в н не покинув тебе
 Всім народам для страху
 Як розтоптану красу змію,
 Що здихає на шляху!“

Похилившись слухали всі
 Мовчазливі, понурі,
 Лиш у грудях сепло щось глухе,
 Наче подихи бурі.

Х.

Добігало вже сонце до гір
 Величезне, червоне,
 І було мов герой і пливак,
 Що знесилений тоне.

По безхмарному небі плила
 Мелянхолія тьмяна,
 І тремтіло шакалів витте,
 Мов болючая рана.

Затремтіло щось людське, м'яжке
 В старім серці пророка,
 І понизила лет свій на мить
 Його думка висока.

Чи-ж все быть йому кар вістуном
І погрозою в людях?
І мов хоре, голодне дитя
Щось захлипало в грудях.

„О Ізраїлю, як би ти знав,
Чого в серці тім повно!
Як би знав, як люблю я тебе,
Як люблю невимовно!

„Ти мій рід, ти дитина моя,
Ти вся честь моя й слава,
В тобі дух мій, майбуттє моє,
І краса і держава.

„Я-ж весь вік свій, весь труд тобі дав
У незломнім завзяту, —
Підеш ти у мандрівку століть
З мого духа печатю.

„Але ні, не самого себе
Я у тобі кохаю;
Все найкрасше, найвисше, що знав,
Я у тебе вкладаю.

„О Ізраїлю, не тям ти сього
Богохульного слова:
Я люблю тебе дужше, повнійш,
Ніж сам Бог наш Єгова.

„Міліони у нього дітий,
Всіх він гріє і росить, —
А у мене ти сам лиш, один,
І тебе мені досить.

„І коли з міліонів тебе
Вибрав він собі в слуги,

Я без вибору став твій слуга,
Лиш з любови і туги.

„І коли він для себе бере
Твою силу робочу,
Я, Ізраїлю, від тебе собі
Нічогосько не хочу.

„І коли він жадає кадил
І похвали й пошани,
Я від тебе невдячність прийму
І наруги і рани.

„Бо люблю я тебе не лише
За твою добру вдачу,
А й за хиби та злоби твої,
Хоч над ними і плачу,

За ту вперість сліпую твою,
За ті гордощі духа,
Що зійшовши на глупий свій шлях,
Навіть Бога не слуха.

„За брехливість твого язика,
За широке сумління,
Що держиться земного добра,
Мов ціпкеє коріння.

„За безсоромність твоїх дочок,
За палке їх кохання,
І за мову й звичаї твої,
За твій сміх і дихання.

„О Ізраїлю чадо мов!
Жалься Богу Шаддаю!
Як люблю я безмірно тебе,
А про те покидаю.

„Бо вже близька година моя,
Та остання, незнана,
А я мушу, я мушу дійти
До межі Канаана.

„Так бажалось там з вами входить
Серед трубного гromу!
Та смирив мене Бог, і вийти
Доведеться самому.

„Та хоч би край Йордана мені
Зараз трупом упасти,
Щоб в обіцянім краю лише
Старі кости покласти.

„Там я буду лежать і до гір
Сих моавських глядіти,
Аж за мною прийдете ви всі,
Як за мамою діти.

„І пошлю свою тугу до вас,
Хай за поли вас миче,
Як той пес, що на лови у степ
Пана свого кличе.

„І я знаю, ви рушите всі,
Наче повінь весною,
Та у славнім по́ході своїм
Не питайте за мною!

„Най наперед іде ваш похід,
Наче бистрії ріки!
О Ізраїлю, чадо моє,
Будь здоровий на віки!“

XI.

А як з табора вийшов у степ,
То ще гори горіли,
І манив пурпуровий їх шлях
До далекої ціли.

А ярами вже п'ятьма лягла
І котилася в доли;
В серці вигнанця плакало щось
„Вже не верну ніколи!“

Ось гебрейська біжить дівчора,
Що по полю гуляла,
Окружила Мойсея, за плащ
І за руку чіпляла.

„Ах, дідусь! Ти куди йдеш під ніч?
Будь дідусеньку з нами!
Глянь, який збудували ми мур,
Які башти і брами!“

„Гарно діти будуйте свій мур!
Та не час мені ждати;
Пограничний мур смерти й життя
Я іду оглядати“.

„Ой, дідусю! Поглянь, у яру
Скорпіона ми вбили!
А в тернині аж тріє малих
Зайченяток зловили“.

„Добре, дітки! Вбивайте усіх
Скорпіонів ви сміло!
Хоч не праведне, але про те
Пожиточне се діло.“

„А несправедне, бо й скорпіон
Життя у світі бажає.
А чи-ж винен він тому що їдь
У хвості своїм має?

„Але зайчиків ви віднесіть
Там назад, де спіймали.
Адже-ж мама їх плаче! Про се
Ви хиба не гадали?

„Милосердними треба вам бути
За-для всього живого!
Бо життя, се клейнод, хиба-ж є
Що дорожше над нього?“

„Зачекай ще, дідусю, не йди!
Сядь у нашій громаді,
Оповідж нам пригоди свої!
Ми так слухати раді,

„Оповідж, як ти був молодим,
Скільки бачив ти дива,
Як стада свого тестя ти пас
На верхівях Хорива,

„Як ти корч той терновий уздрів,
Що горить, не згарає,
І як голос почув ти з корча,
Що аж жах пробирає“.

„Не пора мені, діти, про се
Говорити широко
Бачте, ніч вже тумани несе,
Гасне денне око.

„Та прийде колись час і для вас
В життєвому пориві,

Появиться вам кущ огняний,
Як мені на Хориві.

„Стане свято в вас, мов у храму,
В той момент незабутній,
І озветься до вас із огню
Огой голос могутній:

„Здійми обув буденних турбот,
Прийди сюди сміло,
Бо я хочу послати тебе
На велике діло“.

„Не гасіте-ж святого огню,
Щоб як поклик настане,
Ви могли щиросередно сказати
„Я готовий, о Пане!“

Довго ще міркували дітки
Над пророцькою річю,
Коли сам він нечутно пішов
Ночи й пільмі на стрічу.

Довго висів і смуток і жаль
Над мовчущими дітьми,
Поки темний його сілюєт
Щез зовсім серед пільми.

XII

„Обгорнула мене самота,
Як те море безкрає,
І мій дух мов вітрило її
Подих в себе вбирає.

„О, давно я знайомий, давно
З опікункою тою!
Увесь вік, чи в степах, чи з людьми
Я ходив самотою.

„Мов планета блудна я лечу
В таємничу безодню,
І один чую дотик іще —
Дивну руку Господню.

„Тихо скрізь і замовкли уста,
Запечатано слово,
Тільки ти на дні серця мого
Промовляєш, Єгово.

„Лиш тебе мов серце шука
У тужливім пориві...
Обізвися до мене ще раз,
Як колись на Хориві!

„Ось я шлях довершив, що тоді
Ти вказав мені, батьку,
І знов сам перед тебе стаю,
Як був сам на початку.

„Сорок літ трудився, навчав,
Весь заглиблений в тобі,
Щоб з рабів тих зробити народ
По твоїй уподобі.

„Сорок літ мов коваль я клепав
Їх серця і сумління,
І до того дійшов, що уйшов
Від їх кпин і каміння.

„Саме в пору, як нам би в землі
Обітованій стати!..

О Всезнавче, Чи знав ти вперед
Про такі результати ?

І ворушиться в серці грижа:
Може я тому винен?
Може я заповіти твої
Не справляв, як повинен?

„О Єгово, я слізно моливсь:
Я слабий, я немова!
Кому іншому дай сей страшний
Маєстат свого слова!

„І ось сумнів у душу мені
Тисне жало студене...
О Всесильний, озвися, чи ти
Задоволений з мене?“

Так ідучи молився Мойсей
У сердечному горі,
Та мовчала пустиня німа,
Тихо моргали зорі.

XIII.

Аж почувся притишений сміх
Край саміського боку,
Наче хтось біля нього ішов,
Хоч не чуть було кроку.

І почувлися тихі слова,
Мов сичання гадюки;
„Цвіт безтямности плодить усе
Колючки лиш і муки.

„А як вийде самому той плід
Донести не спромога, —
То найкрасше увесь свій тягар
Положити на Бога“.

МОЙСЕЙ.

„Хтось говорить! Чи в моїм нутрі
Власне горе шалене?
Чи отут може демон який
Насміхається в мене?“

ГОЛОС.

Аж тепер усумнився в своє
Реформаторське діло?
Сорок літ ти був певний і вів
Хоч на сліпо та сміло!

МОЙСЕЙ.

„Хтось говорить! Чом чоло мое
Покривається потом?
Страшно? Ні! Та по серці се йде,
Мов розпаленим дротом“.

ГОЛОС.

„У гордині безмежній свій люд
Ти зіпхнув з його шляху,
Щоб зробити, яким сам його хтів,—
Чи не пізно для страху?“

МОЙСЕЙ.

„Хто ти, дивний? Не бачу тебе,
Та від себе не струшу!“

Тільки чую, як зір твій мені
Все вгризається в душу“.

ГОЛОС.

„Чи так важно, хто я? Хто зумів
Наказать колись морю,
Тому важно не хто, але що,
І чи правду говорю!“

МОЙСЕЙ.

„Ні, не правда, що з гордощів я
Розпочав своє діло,
Тільки бачучи люд у ярмі
Мое серце боліло.“

ГОЛОС.

„Бо ти чув себе братом рабів,
І се стыдом палило.
І захтів їх зробити таким,
Щоб тобі було мило“.

МОЙСЕЙ.

„Так, з низин тих мрачних і лячних
Я хотів їх підвести
Там, де сам став, до світлих висот
І свободи і чести.“

ГОЛОС.

„Та творця, що послав їх там в низ,
Ти не радивсь в ту пору;

Аж тепер, як упав ти його
Кличеш в своїм горю“.

МОЙСЕЙ.

„Ні, на се-ж мене пхнуло його
Всемогуче велінне,
В темну душу хоривський огонь
Надхнув просвітління“.

ГОЛОС.

„Гей, а може хоривський огонь
Не горів на Хориві,
Лиш у серці завзятім твоїм,
У шаленім пориві?“

„Може голос, що вивів тебе
На похід той нещасний,
Був не з жадних горючих купин,
А твій внутрішній, власний?“

„Адже пристрасть засліплює зір,
А бажання, се-ж чари,
Плодить оку і світ і богів,
Як пустиннії мари.“

„Те бажання, що наче шакаль
У душі твоїй вило —
Лиш воно тебе їх ватажком
І пророком зробило“.

МОЙСЕЙ.

„Ах, від слів тих я чую себе
Сто раз більш в самотині!
Хто ти, вороже?“

ГОЛОС.

Темний демон пустині". „Я Азазель,
„Я Азазель,

XIV.

Було темно. Лиш зорі яркі
Миготіли з простору.
Простував при їх блиску Мойсей
Усе в гору та в гору.

Без стежок. Серед пітьми вели
Його дивнії звуки:
То квилінне гієни в яру,
То знов шелест гадюки.

Він ішов, не ставав, мов герой
До остатнього бою,
Та у серці важка боротьба
Ішла з самим собою.

„Те бажанне, — кричало там щось,
Виплід сорому й болю,
Се був куш огняний, що велів
Вирвать люд мій на волю?..

„Те бажанне, се був той огонь
І була тота сила,
Що для мене Єгови наказ
І Єгову створила?

„Те бажанне — братам помогти
І їх сльози обтерти,
Се той гріх, що за нього я варт
І прогнання і смерті?

„Ні, не те! Бережись і не крив
Сам душею своєю!
Се бажанне святе! Та чи гріх
Не підповз там зминою?

„Чи не був же ти їх ватажком,
Паном душ їх і тіла?
І чи власть та бажання святі
В твоїм серці не зіла?

„Чи новим Фараоном для них
І ще тяжшим не був ти,
Бо в їх душу контролем своїм,
В їх сумлінне сягнув ти?...

„Небезпечно ставати з супір
Діл природних бігови;
Легко власний свій забаг подати
За велінне Єгови.

„Що, як ти сорок літ отсих був
Шалом божеським хорий,
Замість божого їм накидав
Власний плян тіснозорий?

„Адже-ж може в Єгипті вони
Множачись серед муки
Могли вирости в силу й забрати
Увесь край в свої руки?

„Відірвавши від ґрунту їх там
І завівши в пустиню
Чи подумав ти: може отсим
Злочин лютий я чиню?

Що значить безґрунтовій юрбі
Обіцяти свободу?

Чи не те-ж, що з землі вибрать дуб
І пустити на воду?

„Чи не правду говорить Датан:
Старі гнізда лишили,
А новії здобути нема
Ні охоти ні сили?

„О Єгово, озвися, скажи:
Я чинив твою волю,
Чи був іграшка власних скорбот
І засліплення й болю?

„О Єгово, озвися! Чи й ти
Здобуваєш дар мови
Лиш у пристрасги нашій, у снах,
У розбурханій крові?“

Та Єгова мовчав, лише чуть
Лиховістнії звуки:
То квилінне гієни в яру,
То знов шелест гадюки.

XV.

Підіймалося сонце над степ,
Мов багровее коло,
І проміннем мов стрілами тьму
Прошибало й кололо.

У промінню тім Небо-гора,
Мов цариця в пурпурі
Над всі гори найвисше здійма
Свої ребра понурі.

На найвисшому шпилі горі,
Висше зломів і кантів
Хтось недвижно стоїть, мов один
З предковічних Ігантив.

Там високо над чвари землі,
Над всі шуми і згуки
Він стоїть і до неба простяг
Розпростертії руки.

У сходовому сяйві небес,
В пурпоровім проміню
Кольосальний його сілюєт
Видно геть у пустиню.

І летять із гебрейських шатрів
Затурбовані зори
Мов гонці до Іганта того
На осяяні гори.

„Се Мойсей!“ — одні одним уста
Промовляють несміло,
Та не вимовлять того, що там
У серцях защеміло.

Се Мойсей на молитві стоїть
Розмовляючи з Богом,
І молитва та небо боде,
Мов полонінним рогом.

Хоч заціплені міцно уста,
І не чуть його мови,
Але серце його розмовля
І кричить до Єгови.

Підіймається сонце, пала'
Вся небесная стеля,

І стоїть на молитві Мойсей
Нерухомий як скеля,

Вже полуденний демон степом
Шле знесилле і змору,
Та Мойсея мов руки чийсь
Підіймають все в гору.

І схиляється сонце у низ
Вже над Фазга вершини,
І ляга величезная тінь
Від вершин на рівнини.

І паде величезная тінь
Від Мойсея в останне
Аж у низ на гебрейські шатри,
Мов батьківське прощаннє :

А по таборі пострах ішов:
„Боже, щоб у сю хвилю
Не заляв нас пророк, бо клятьба
Мала-б дивную силу!

Від такої молитви тремтять
Земляні основи,
Тають скелі, як віск, і дріжить
Трон предвічний Єгови.

„І як він заклинє нас тепер,
І як сонечко сяде,
То весь люд і весь край сей в ночі
Без полики пропаде“.

XVI.

А Мойсей борикався, горів,
Добивався до ціли,

А як ніч залягла на горі,
Впав на землю зомлілий.

Захиталася скеля під ним
Із усіми шпильями,
І безтямний лежав він, немов
У колисці у мами.

Якась пісня тужлива над ним
Сумовито бреніла,
І рука колисала його
Пухова, сніжно-біла.

І почулися тихі слова:
„Бідний, бідний мій сину!
Ось що з тебе зробило життя
За маленьку часину!

„Чи давно-ж я плекала тебе
І водила за руку?
Чи на те-ж я дала тебе в світ,
Щоб терпів таку муку?

„Скільки зморщків на твоїм чолі
І звялене все тіло!
І волоссе, що гладила я
Наче сніг побіліло!

„А колись ти від мене притьмом
Рвавсь на бої та герці!
Бач, до чого дійшов! А скажи!
Кілько ран в твоїм серці!

„Бідна, бідна дитино моя!
Потерпів єси багато!
Ще й сьогодні.. на сонці весь день!
І по що було того?

„На молитві! В народа свого
І минуле й будуще
Ти молитвою вникнути рад, —
Ох, дитя нетямуще!

„Ось я камінь із кручі зіпхну,
І піде він валиться
Від скали до скали, з яру в яр,
І скакати і битися.

„Тут покине шматок, там другий,
І летить і гуркоче, —
І чи зна хто, де кождий шматок
Заспокоїться хоче?

„Я тверджу: і Єгова не зна!
І молись хоч і клінно,
А де мусить упасти шматок,
Упаде неодмінно.

„В нім самім його керма і власть,
В нім самім ота сила,
Що зазначає місце йому,
Що його сотворила,

„І хоч як твій Єгова міцний,
Він ту силу не змінить,
І одного сього камінця
У лету він не спинить.

„Ось пилок: ледво зір твій його
Добачає тремтінне,
А Єгова не може його
Повернуть в неістнінне.

„І не може звеліти йому
Йти по шляху не тому,

Як яквм його гонить по вік
Ота сила, що в ньому.

„Се-ж пилоч! Що-ж казать про народ,
Многодушну істоту,
Де в рух мас вносить кожда душа
Частку свого льоту?

„Про Оріона пісню ти чув,
Про гіганта сліпого,
Що щоб зір відзискать, мандрував
Аж до сонця самого?

„А на плечах поводиря ніс,
Сміхсванця хлопчину,
Що показував шлях йому -- все
Инший в кожду годину.

„Ти до сонця веди мене, хло!“
„Той вів рано до сходу,
А на південь в полудне, під ніч
До західного броду.

„А Оріон іде все та йде
Повний віри в те сонце,
Повний спраги за світлом, що ось
Йому блисне вже конче.

„Через гори і море свій хід
Велитенський простує,
А не зна, що на плечах його
Хлопчик з нього жартує.

„Сей Оріон, то людськість уся,
Повна віри і сили,
Що в страшному зусилі спішить
До незримої ціли.

„Неосяжнеє любить вона,
Вірить в невідоме;
Фантастичнеє щоб ссягнуть,
Топче рідне й знайоме.

„Строїть пляни не вміру до сил,
Ціль не вміру до актів,
І жартує з тих плянів її
Хлопчик — льогіка фактів

„І як той дивовижний сліпець,
Що чужим очам вірить,
Все доходить не там, куди йшла,
В те трафля, в що не мірить.

„А ти молишся! Бідне дитя!
Де твій розум, де сила?
Ти-ж хапаєшся піну благать,
Щоб ріку зупинила!“

XVII.

Щось було з початку в тих словах,
Наче чистій води;
Віяв свіжістю, добрістю з них
Якийсь дух охолоди.

Та помалу душе щось тягло,
Наче самум пустині,
І робилося лячно, немов
В ніч без світла дитині.

І жахнувся Мойсей і в землі
Підволікся на силу,
І сказав: „По що мучиш мене,
Поки ляжу в могилу?“

„Ти не мати моя! З твоїх слів
Не любов помічаю.
Ти не мати! О, ти Азавель,
Темний демон одчаю.

„Відступись! Заклинаю тебе
Тим імям штирочертним!
Я не вірю тобі! Ти брехун,
Хоч ти будь і безсмертним“.

І почулися тихі слова:
„Нерозумна дитина!
Ти кленеш мене Ним, а я-ж сам
Його сили частина.

„Що мені твоя вбога клятьба!
Ти-б умер із одчаю,
Як би сотую частку лишень
Знав того, що я знаю.

„Ти кленеш, як твою сліпоту
Ткнув промінчик пожежі,
В якій я живу й Він — понад всі
Часу й простору межі.

„Ось розсуну ще крихту тобі
Тіснозорости таму:
Глянь на край той, що Він обіцяв
Праотцю Аврааму!“

І заблис увесь захід огнем,
І уся Палестина
Стала видна Мойсею з гори,
Мов широка картина.

А незримий товариш його
Знай по тихо говоре:

„Бачиш зеркало чорне в низу?
Се в Мертвее море.

„А по той бік високі шпилі
До небесної стелі
Простягаються круто рядом, —
Се там Кармелю скелі.

„Глянь на північ, де гори Сіон —
Євусеї кочують,
А як крикнути добре з гори,
Амореї почують.

„Отся срібная стрічка — Йордан
В Мертве море впадає;
Близько устя його Єрихон
Бродового жадає,

„Одинока долина над ним,
А тісняться до неї
Амоніти по сей бік ріки,
По той бік Хананеї.

„А на заході гори, верхи,
Полонини широкі,
А на північ мале озерце
І знов гори високі.

„Ось тобі й Палестина уся,
Край овець і ячменю!
Від Кадеса до Кармеля всю
Мов затулиш у жменю.

„Ні шляхів тут широких нема,
Ні до моря проходу!
Де-ж тут жить, роввиваться, рости
І множитися народу?“

Та відмовив понуро Мойсей:
 „Хто дав з каменя воду,
 Той сей край перемінить на рай
 Для свого народу.“

XVIII,

Знов почувся притишений сміх.
 „Віра гори ворушить!
 Та поглянь сей новий ряд картин:
 Те, що статися мусить!

Бач, як сунеться племя твоє,
 Як Йордан переходить,
 Єрихон добуває і скрізь
 У річках крові бродить.

Ось століттями йде боротьба
 За той шмат Палестини:
 Амореї, Гебреї, Хетта,
 Амалік, Филістини.

„Ось гебрейське царство! Що сліз
 Коштувати-ме й крові!
 А заважить у судьбах землі,
 Як та муха волови.

І не всміє воно розцвісти,
 Й розлетиться на часті,
 Щоб у пащу могутніх сусід
 Часть за частю упасти.

„Ось поглянь, які хмари летять
 Від Дамаска й Галаду!

Се йде Ассур, Гебреям несе
І руїну й загладу.

„Ось поглянь, червоніють поля,
Труп на трупі усюди,
Се піднявся страшний Вавилон
На агладу Іюди.

„Храм Єгови в огні.. А сей тлум,
Мов комахи по полю
Йдуть по тисячу сковані враз
Недобитки в неволю.

„Чуєш плач? На руїнах рида
Одинокий розумний,
Що коритися радив врагам,
Щоб не впасти до трумни *)

„Як-же пустка смердить! Але ось
Мов по пільмі свитає...
З тих, що тлумом пішли, подивись.
Як-же мало вертає!

„Щось дрібненьке ворухиться там
Коло мурів Салима:
Новий люд, новий Бог, новий храм,
Нова сила незрима.

„І росте воно, беться в біді,
І чіпляється ґрунту,
Мов будяк той низький і ціпкий,
Все готовий до бунту.

„Понад голови люду того
Йдуть всесвітній бурі,
Панства, царства встають і падають,
Мов фантоми понурі.

*) Пророк Єремія.

„Він же в своїм куточку хова
Непохитне завзяте,
І ненависть лиш має для всіх
І незмінне прокляття.

„Та ненависть, найтяжша з усіх,
„Задля иншого Бога“
Бач, як кублиться біля того
Храмового порога!

„Вона плодить ненависть Ось глянь,
За тиранським велінням
Ідуть сили, щоб племя твоє
Ще раз вирвать з корінням.

„Чуєш стук? Се залізна стопа
Тих страшних леґіонів,
Що толочить юдейські поля,
Робить пустку з вагонів.

„Чуєш плюск? Се ворожі мечі
Кров юдейськую точуть.
Чуєш крик? Се юдейських дівчат
Дикі коні волочуть.

„Он-де мати голодная їсть
Тіло свого плоду!
Он-де тисячі мруть на хрестах —
Цвіт твого народу,

„Ще раз храм Єгови горить,
І сей раз у останне:
Бо що тая рука розвалить,
Те вже більше не встане.

„Ще раз недобитки пливуть
У неволю як ріки, —

Та немає вже їм вітчизни,
І не вернуть на віки.

„І загасне Ізрайля звізда,
Щоб вже більше не сяти;
Лиш ненависть, що в храмі зрєсла,
Пїде свїтом гуляти.

„Сумніваєшся? Віри не ймеш?
О, ймеш віру, я знаю!
Се той рай, що жде племя твоє
У обіцянїм краю!

Ти для нього трудився! Скажи,
Було за що трудиться?
Щоб наблизився він, може ще
Схочеш палко молитися?“

І поник головою Мойсей.
„Горе моїй недолї!
Чи-ж до в'їку не вирвуться вже
Люду мому з неволї?“

І упав він лицем до землі:
„Одурив нас Єгова!“
І почувся тут демонський смїх,
Як луна його слова

XIX.

Гуркнув грїм. Задрїжали на-раз
Гір найглибші основи;
І один за одним понеслись
Передтечі Єгови.

Піднялася до стропу небес
Чорна хмара стіною,
Мов Ніч-мати насупила від
Ненавистю грізною.

І заморгала бистро у тьмі
Огняним очима,
Забурчала, як мати, що знай
На лиху доню грима

І з трівогою слухав Мойсей
Пітьми й блискавок мови,
Ні, не чути ще серцю його
У них гласу Єгови.

І ревнув по-над горами грім,
З жаху їжить ся волос,
Завмира серце в груді.. та ні,
Не Єгови се голос.

Поміж скелі завпили вітри,
Їх сердиті нуті
Кліщать душу, мов стогін, та в них
Ще Єгови не чути.

Ось із градом і дещ злопотів
І заціпила стужа,
І в безсилю своєму душа
Подається недужа.

Та ось стихло, лиш води дзюрчать,
Мов хтось хлипає з жалю;
З теплим леготом запах потяг
З теребінт і мідалю.

І в тім леготі теплім була
Таємничая мова,

І відчув її серцем Мойсей:
Се говорить Єгова.

„Одурив вас Єгова? А ти-ж
Був зо мною на згоді?
І контракт підписав і запив
Могорич при народі?

„Бачив пляни мої і читав
В моїй книзі судьбовій?
Бачив кінці і знаєш, що я
Не устоявся в слові?

„Маловіре, ще ти не почавсь
В материнській утробі,
А я кождий твій віддих злічив,
Кождий волос на тобі.

„Ще не йшов Авраам з землі Ур
На гарранські рівнини,
А я знав всіх потомків його
До остатньої днини.

„Вбогий край ваш, вузкий і тісний
І богацтвом не блиска?
А забув, що тісна і вузка
І найбільших колиска?

„Прийде час, з неї виведу вас
На підбої та труди,
Так як мати дитину в свій час
Відлучає від груди.

„Тут на полі скупім і худім,
Наче терен на ріни,
Виростаєте ціпкі і тверді
Для великої зміни

„О, я знаю ту вашу ціпку,
Ненаситною вдачу!
Ви-б на житній землі розповзлись
На подобу бодячу.

„Ви-б і тілом і духом своїм
Присмоктались до скиби
І зловивби вас Маммон у сак,
Як товстючії риби.

„Та-ж в Єгипті ви гнулись в ярмі,
Наїдавшись ласо...
Відригаться вам буде по вік
Те єгипетське мясо.

„І зірвавшись з сеї землі
Та розбивши всі карби,
Ви розвіетесь світ здобувать,
Його сски і скарби.

„Та зарік я положу твердий
На всі ваші здобутки,
Мов гадюку на скарбі, дам вам
З них турботи і смутки.

„Хто здобуде всі скарби землі
І над все їх полюбить,
Той і сам стане їхнім рабом,
Скарби духа загубить.

„Своїх скарбів невольник і пан,
За ціну слів і крові,
Щоб збільшити їх, мусить він сам
Руйнувать їх основи.

„І як п'явка, що кров чужу ссе, —
Йому лік, сама гине,

Так і вас золотий океан
На мілізні покине.

„В золотім океані вас все
Буде спрага томити,
І не зможе вас хліб золотий
Ані раз накормити.

„І будете ви свідки мені
З краю світа до краю,
Що лиш духа кормильців з усіх
Я собі вибираю.

„Хто вас хлібом накормить, той враз
З хлібом піде до гною;
Та хто духа накормить у вас,
Той зіллється зо мною.

„Ось де ваш обітований край,
Безграничний, блистячий,
І до нього ти людям моїм
Був проводир незрячий.

„Ось де вам вітчизна осяйна,
З всіх найкраща частина!
Лиш дрібненький задаток її
Вам отся Палестина.

„Се лиш спомин вам буде, лиш с н,
Невгасюча туга,
Щоб шукавши її став мій люд
Паном земного круга.

„А що ти усумнивсь на момент
Що до волі моєї,
То побачивши сю вітчизну,
Сам не вступиш до неї.

„Тут і кости зотліють твої
На взірєць і для страху
Всім, що рвуться весь вік до мети,
І вмирають на шляху!“

XX.

Ходить туга по голій горі,
Мов туман по пустині;
Сіє думи й бажання свої
По широкій країні.

Сипле квіти й листки, що давно
Вже зівяли й пожовкли;
Підіймає в душі голоси,
Що давно вже замовкли.

Що ще вчора байдужне було,
Нині любе й шановне;
Що ще вчора топтав, оплював,
Нині святости повне

У гебрейському таборі ніч
Проминула в тривозі;
Скоро світ, всі глядять: він ще там
На скалистій віднозі?

Ні, нема! І було те „нема“,
Мов жах смерти холодний;
Чули всі: щезло те, без чого
Жити ніхто з них не годний.

Те незримо, несхопне, що все
Поміж ними горіло,
Що давало їм змісл життєвий
Просвітляло і гріло,

І безмежна скорбота лягла
На затвердле сумління,
І весь табор мов чаром попав
В отупінне й зомління.

Одні одним у лиця бліді
Поглядали без впину,
Мов убійці, що вбили у сні
Найдорожчу людину.

Чути тупіт. Чи вихор в степу?
Чи збуваєсь пророцтво?
Се Єгошуа, князь конюхів,
І за ним парубоцтво.

Гонять стада, кудись то спішать...
Чи де напад ворожий?
Всіх їх гонить безіменний страх,
Невідомий перст божий,

Голод духа і жах самоти
І безодні старої...
А Єгошуа зично кричить:
„До походу! до зброї“!

І зірвався той крик, мов орел,
Над німою юрбою,
Покотився луною до гір:
„До походу! До бою!“

Ще момент — і прокинуться всі
З остовпіння тупого,
І не знати-ме жаден, що в мить
Приступило до нього.

Ще момент — і Єгошуи крик
Гирл сто тисяч повторить;

Із номадів лінивих ся мить
Люд героїв сотворить.

Задуднять — і пустині пісок
На болото замісять,
Авірона каміннем побють,
А Датана повісять

Через гори полинуть як птах,
Йордан в бризьки розкроплять,
Брихонській мури мов лід
Звуком трубним розтоплять

І підуть вони в безвість віків
Повні туги і жаху
Престувать в ході духови шлях
І вмирати на шляху.

Львів, січень до липня 1905

Вставити на ст 48. по другій
строфі.

„Тут удариться він о зубець,
Розібється на части,
Там з собою ще камінь порве
Щоб з ним низше упасти.

Видавництво „ЧОРНОГОРА“ має на
складі й продає слідуєчі книжки :

О П О В І Д А Н Н Я.

З. Бядуля Соловей Історична повість—			
		— 2 зл.	50 сот
Мартович Л. оповідання — — 1 „			50 „
Тютюник Ю. Зимовий похід 1919 —			
20 р (політичний огляд) — 1 „			70 „
Франко І. Мойсей Поема. — - 1 „			—
Франко П. „Дядько Шкіпер“ - 2 „			—

Р І Ж Н І :

Кораблін Л Д. Підручник зоології —			
		6 „	75 „
О. О Основи загальної Електро-			
техніки 14 „			55 „
Хотинський проф. Е Елементарний			
Курс Хемії — 9 „			—
Манжос Б. Дитяча праця в шкіль-			
них майстернях — 9 „			90 „

Рербицький К. Українсько есперантський **Словарець** - 1 зл. 70 сот
Франко П. Підручник **Шведської**
руханки — 4 „ 50

Т Е А Т Р А Л Ь Н І

Франко П **Борислав Сміється**
драма на 4 дії 2 „ —
„ „ **Захар Беркут** історична
драма на 4 дії 2 „ —
„ „ **Заздрісні ком** на 2 дії 0 „ 80 „
„ „ **Марко Спотикайло**
ком на 4 дії — 2 „ —
„ „ **Без праці** чарівна казка
драма на 3 дії 1 „ 60 „

Комплетні сільсько-господарські бібліотечки
по 280 зл.

Догідні умови сплачування!
Замовлення просимо висилати на адресу:

Видавництво "ЧОРНОГОРА"

Кол мия, Мо ра бічна 5.

Видавництво „ЧОРНОГОРА“ в Коломиї
видає твори красного письменства, теат-
ральні п'єси, й книжки з усіх галузей знання.

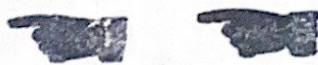
На складі має постійно усі книжки кра-
євих та закордонних видавництв.

Купує цілі наклади й переводить виміну
своїх видань.

Комплетує цілі бібліотеки для Читалень
„ПРОСВІТИ“ кооператив, шкіл та госпо-
дарських організацій.

Культ. освітнім установам догідні сплати.

Друкується:

1). „Франківська бібліотечка“ яка ма-
тиме 30 книжечок обємом 1—3 аркушів друку.

2) Грінченківська бібліотечка“ 16 кни-
жечок обємом 1—2 аркушів друку.

В . передплаті: Ціна „Франків-
ська бібліотечка“ з пересилкою 25 зл
„Грінченківська бібліотечка“ з
пересилкою, — 12 зол

Замовлення й гроші висилати на адресу:

Видавництво „ЧОРНОГОРА“

Коломия Мокра 5 (бічна).

Видавництво „ЧОРНОГОРА“ приступило
до видавання серії популярних книжок
під назвою:

„Народня Бібліотека“

під загальною редакцією Голуба Івана

Ч. 1. „Народньої Бібліотеки“ —
„ЧОРНОГОРИ“

друкується:

Др. К. ТРИЛЬОВСЬКИЙ

МИР У ХАТІ

З передмовою

Др. А. ЧАЙКОВСЬКОГО

й з автобіографічними споминами автора

ЦІНА: 1. зол.

Новинки!

Новинки!

П. КОЗЛАНЮК:

„В-О-Г-О-Н-Ь“

ОПОВІДАННЯ

Ц І Н А : 0 90 сот.

М. КАЛИНЧУК:

ДЕ СТАВОК ТАМ МЛИНОК

ОПОВІДАННЯ з сільського життя

Ц І Н А : 1 60 зол.

Замовляти: у Вид „ЧОРНОГОРА“.

П о з і р!
Аматорські гуртки! В нашій книгарні дістанете
всі потрібні Вам театральні п'єси.

Ч **В-во**
О дає фахові поради
Р при організації бібліотек безплатно
Н — — комплектує бібліотеки: — —
О спеціальні дешеві бібліотеки для
Г сільських читалень —
О товариств молоді, дітей
Р шкільного й дошкільного
А в ку й з усіх галузей знання

НОВИНКА!

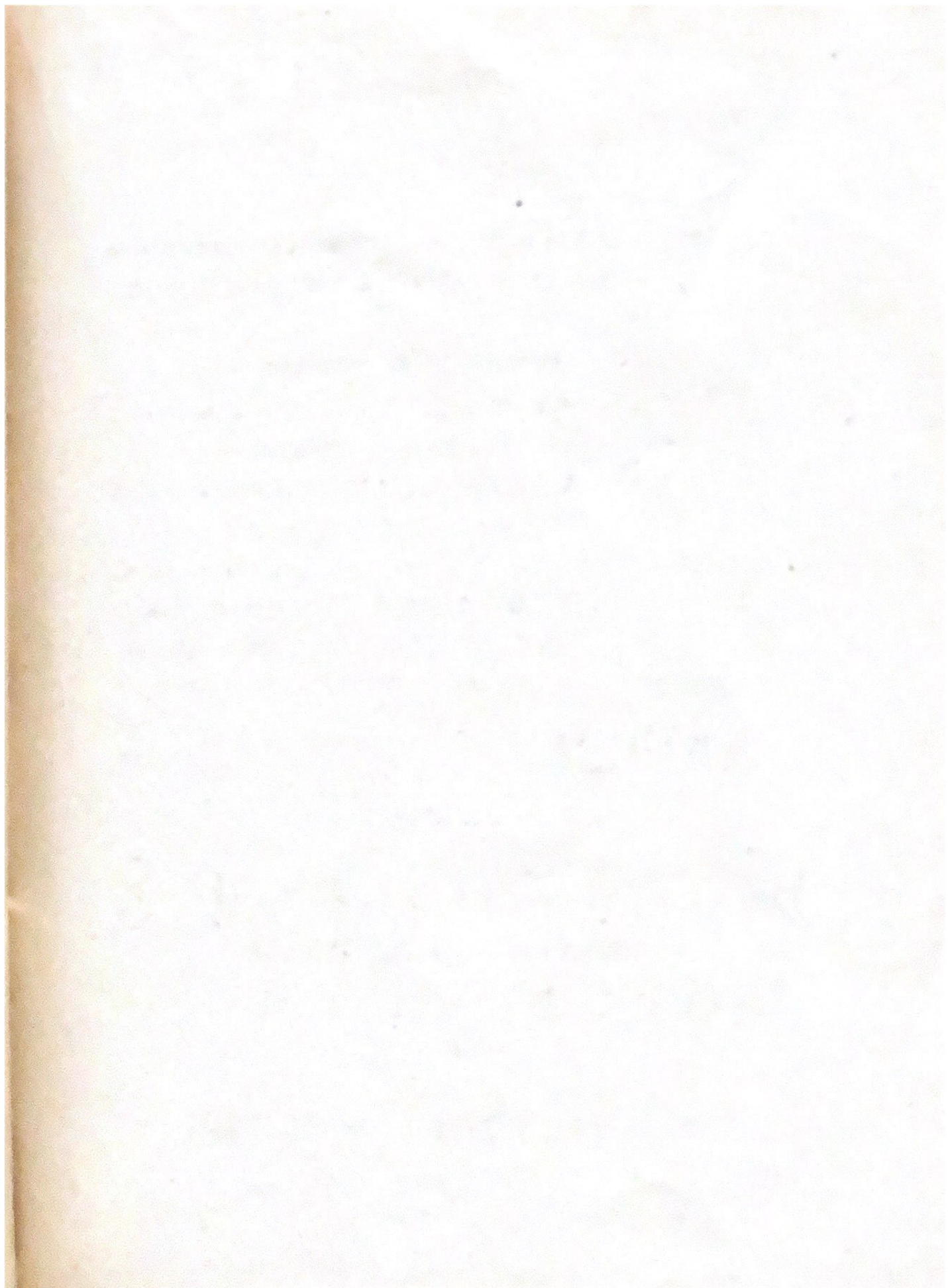
І. Стриянський

⊗ **ДОМОВИЙ ЛІКАР** ⊗

200 стор. вел. 8^a 1929

НАКЛАДОМ ДРУКАРНІ М БОЙЧУКА
В КОЛОМИЇ.

ЦІНА: 3 зол.

✓

Sub. N: 3378

10k.

8/11/70
H

372410

320